

Urologi

SVENSK

Nr 1 • 2022

- Hantering av akut stress i vården • Nätverket Nikola
- Omvårdnad och behandling vid njurstenssjukdom
- Avhandling: Neurogen blås- och tarmfunktionsstörning

Svensk
Urologisk
Förening

Svensk
Andrologisk
Förening

Nätverket Nikola

Dåtid, nutid, framtid

Nätverket Nikola är ett nationellt nätverk vars syfte är att på nationell nivå driva utvecklingen inom området blå- och tarmdysfunktion genom att öka kunskapen hos vårdpersonal, sjukvårdshuvudmän och allmänhet. Syftet med denna artikel är att delge vad Nikola är och gör, något om framtiden men också att ta tillfället i akt och berätta dess historia.

Nikolas historia

Nikola – Nätverk Inkontinens Kommuner Landsting – bildades 1999 på initiativ av dåvarande Landstingsförbundet och Kommunförbundet för att skapa underlag för nationellt samarbete och samsyn kring vård vid blåsdysfunktion. Beräkningar tydde på att endast hälften av dem som behövde behandling och hjälpmedel fick det och Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) kallade inkontinens för ett utbrett folkhälsoproblem. Samtidigt hade kostnaden för hjälpmedel skjutit i höjden och hanteringen förts över från staten till varje sjukvårdshuvudman (1998). Det statliga uppdraget hade skötts av Apoteksbolaget och Handikappinstitutet (senare Hjälpmedelsinstitutet) med ansvar för urval och testning av kostnadsfria hjälpmedel vid inkontinens och urinretention. Hjälpmedlen förskrevs på recept som patienten lämnade på apotek som i sin tur såg till att produkterna levererades. På den tiden ingick alla apotek i Apoteksbolaget. Ädelreformen hade några år tidigare fört med sig att ansvaret för långvarig service, vård och omsorg för äldre och handikappade överfördes till enskilda kommuner från landstingen.

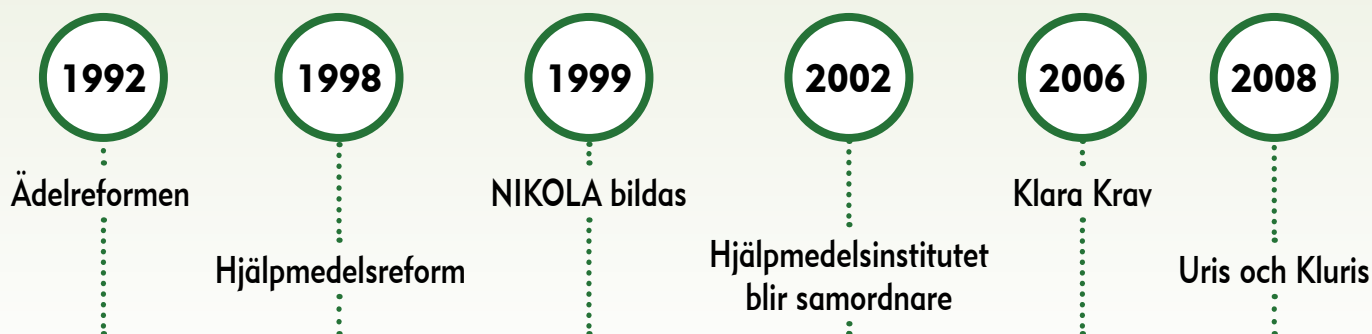
nikola.nu

Blås- och tarmdysfunktion:

Omfattar urinläckage, urinträngningar, tömningsproblem och eftertömningsproblem samt tarmtömningsproblem och analt läckage.

Handikappinstitutet och Apoteksbolaget hade en enande funktion, inte bara för hjälpmedlen i sig, utan skapade också forum där diskussioner om samsyn kring utredning, vård och behandling kunde föras. Uroterapeuter hade tillkommit som yrkesgrupp och tillsammans verkade man med stor entusiasm för målet att åstadkomma god vård vid olika former av blåsdysfunktion hos barn, vuxna och äldre. När ansvar för både vård och hjälpmedel decentraliserades uppstod ett tomrum.

Hjälpmedelsinstitutet och Nikola samarbetade för att fylla tomrummet och efter något år fick institutet uppdrag av SKL, (numera SKR) att vara sammanhållande för nätverket med en halvtidstjänst. Man bidrog också med expertis inom produkttestning. De flesta deltagare i nätverket var uroterapeuter och sjuksköterskor med specialkunskap som representerade och finansierades av sin huvudman inom kommun eller landsting. Mandatet och förväntan var att förmedla kunskap och rutiner till sin organisation och sina kollegor från de årliga konferenserna. Som nära samarbetspartner tillkom också Swedish Medtech – en paraplyorganisation för leverantörer. Då som nu tas den egna företagshatten av i samarbetet med Nikola. Ingen sponsring eller skilda deltagaravgifter förekommer vid möten och konferenser. Den gemensamma ambitionen är att alla som har störningar i blås- och tarmfunktion ska erbjudas utredning och rätt åtgärd. Ingen ska behöva använda inkontinensskydd som toalett.

Klara Krav

Efter omorganisationen av hjälpmedelsförsörjning fanns en brist på kunskap och erfarenhet av upphandling av produkter för inkontinens och urinretention. Nikolas första arbetsgrupp bildades för att förenkla och förtydliga upphandlingsarbetet, skapa samsyn bland inblandade aktörer och ge förslag på utvärderingsbara egenskaper och användbara standards. Arbetet genomfördes av experter från vården, en ingenjör med testning som specialitet, upphandlare samt representanter från Swedish Medtech. "Klara Krav", ett stöd vid upphandling, uppdateras återkommande och finns på nikola.nu.

Uris och Kluris

Ett av de tidiga projekten var ett informationsprogram för yngre barn som finansierades av Astrid Lindgrens Barnsjukhus och Arvsfonden. Den animerade filmen och boken "Uris och Kluris" är ett populärt pedagogiskt material för att beskriva urinblåsans funktion och återfinns på nikola.nu

Med hjälp av Uris och Kluris får barn på ett roligt och enkelt sätt veta varför man blir kissnödig och varför det är så viktigt att gå på toaletten i tid.

Nikola.nu – Kvalitetsprogram

Entusiasmen i Nikola, behovet av stöd i verksamheten och tankar att inte "uppfinna hjulet på nytt" hos varje vårdgivare, ledde till viljan att tillhandahålla det som krävs för att förstå och kunna genomföra basal utredning och behandling av blås- och tarmdys-

funktion hos såväl vuxna som barn. Förutom blanketter och verktyg var syftet att förklara de olika momenten i fördjupningsavsnitt. Tillsammans med patientorganisationerna NHR (numera Neuroförbundet) och Sinoba sökte och erhöll Hjälpmedelsinstitutet

The screenshot shows the nikola.nu website with a navigation menu including 'Kvalitetsprogram', 'Hjälpmedel', 'Utbildning', 'Patient & Anhörig', and 'Om Nikola'. Below the menu, there are links for 'BARN BLÅSA', 'BARN TARM', 'VUXEN BLÅSA', and 'VUXEN TARM'. A search bar indicates 'FÖRBÄTTRAT AV Google'. A 'Vuxen Blåsa 3' badge is visible. The main content area features a diagram titled 'Kvalitetsprogram – process' with four steps: 'Utreda' (represented by a water drop icon), 'Bedöma' (represented by a scale icon), 'Behandla' (represented by a staircase icon), and 'Utvärdera' (represented by a clipboard icon). A 'EVIDENSBASERAT' seal is also present in the top right corner.

2010
–
2013

Kvalitetsprogram,
www.nikola.nu

2014

Hjälpmedelsinstitutet
läggs ner, Föreningen
Nikola bildas

2015

"Blåsdysfunktion hos äldre
personer" publiceras

2016

Kvalitetsprogram Vuxen
Blåsa revideras

och Nikola medel från Arvsfonden. Kvalitetsprogrammen Barn Blåsa – Barn Tarm – Vuxen Blåsa – Vuxen Tarm togs successivt fram av arbetsgrupper med specialsakkunniga uroterapeuter från respektive vårdområde, projektledning från Hjälpmedelsinstitutet och med en representation från Swedish Medtech. En webbsida, nikola.nu, byggdes där även sammanfattande information om olika hjälpmedel och utbildningsmaterial lades in. I utbildningsmaterialet ”Skola i inkontinensvård” finns text och bilder avsett att användas av vårdpersonal för vårdpersonal i syfte att fördjupa kunskapen om blåsfunktionsstörning.

Nikola, nationell samordnargrupp

Under 2010-talet ökade tillsättningen av en samordnarfunktion för kontinensvård främst inom regionerna. Sortimentsansvar, medicinsk rådgivning, upphandling och uppföljning, riktlinjer samt information och personalutbildning/fortbildning, ingår i deras ansvarsområden. För att främja samverkan och öka nationell likhet bildades en nationell samordnargrupp inom Nikola, 2019.

Samarbetspartners

Swedish Medtech har varit en partner till Nikola genom åren. En representant från Swedish Medtech är sedan flera år tillbaka en del av Nikolas arbetsgrupp. Samarbete mellan vården och industrin är värdefullt, präglat av ömsesidig respekt för regler och begränsningar.

Socialstyrelsen har varit en kontinuerlig samtalspartner, bland annat i frågor om kvalitetsindikatorer. En grupp ledd av Nikola fick uppdraget att skriva underlaget ”Blåsdysfunktion hos äldre personer, Indikatorer vid urininkontinens och andra symtom vid vård av äldre personer i särskilt boende eller hemsjukvård”, 2016. Nikola är även representerat i Socialstyrelsens nätverk om hjälpmedel och välfärdsteknologi.

Senior alert är ett kvalitetsregister och ett verktyg för vårdprevention för äldre personer, samarbetet har varit tätt med en representant från Nikola i styrgruppen. Riskbedömning av blåsdysfunktion i Senior alert kopplas till basal utredning i Nikolas kvalitetsprogram. Tillsammans med Socialstyrelsen och Senior alert har en grupp från Nikola reviderat KVÅ-koder för blås- och tarmdysfunktion under hösten 2021.

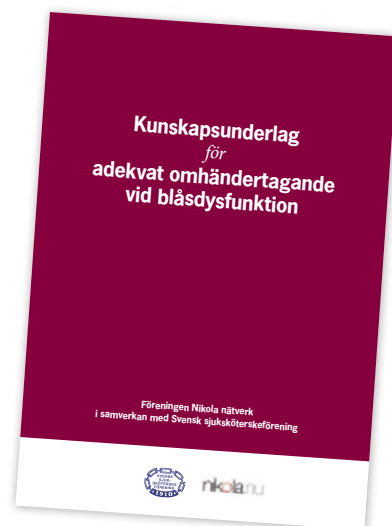
Samarbete med andra organisationer sker genom forumet ”Hjälpmedel på lika villkor” där målet är att patientorganisationer ska bjudas in till upphandlingar av hjälpmedel och vara förberedda på hur det går till. Nikolas förhoppning är att också göra gemensam sak för att påtala behovet av en helhetssyn på blås- och tarmdysfunktion i utbildningar till sjuksköterska, undersköterska och läkare så att fler människor får adekvat vård!

Adjö Hjälpmedelsinstitutet

Hjälpmedelsinstitutet lades ner 2014 och någon ny hemvist för Nikola och andra liknande nätverk erbjöds inte. En ägare till hemsidan krävdes varför den ideella Föreningen Nikola Nätverk bildades för administration och drift av nätverket, årlig konferens och hemsida i avvaktan på ny huvudman.

Välkommen Svensk Sjuksköterskeförening (SSF)

Samtal med SSF ledde till att Nikola bjöds in att vara en sektion (2018) vilket gav en hemvist men ingen huvudman. Nikola skrev ”Kunskapsunderlag för adekvat omhändertagande vid blåsdysfunktion”, en kortfattad handledning om olika symptom, förebyggande vård och omsorg, utredning och behandling. Skriften, som fått många positiva omdömen, publicerades i samverkan med SSF och finns på swenurse.se och nikola.nu.

Kateterfakta.nu

För att patienter och närstående skulle få ökad tillgång till en lättillgänglig information, om hur det är att leva med urinkateter, söktes medel från regeringssatsningen *Bättre vård vid kroniska sjukdomar* tillsammans med SSF, Sinoba och Personskadeförbundet, RTP. I arbetsgruppen deltog också Swedish Medtech. Ka-

Märta Lauritzen och Anders Engelholm, Patientsäkerhetskonferensen, Älvsjömässan, september 2018.

teterfakta.nu beskriver att leva med RIK, KAD och suprapubisk urinkateter med vardagsfrågor såväl som problem och komplikationer, materialet lämpar sig också för vårdpersonal. Innehållet reviderades omsorgsfullt 2021. Syftet med **kateterfakta.nu** är att vara en sajt för patienter och anhöriga där trygghetsperspektivet och patientsäkerheten är i fokus.

Användning för framtiden

Nikolas framtid är spännande och dess arbetsgrupp arbetar fre-

netiskt med olika spår och olika frågeställningar för att inventera behovet av Nikola,

- Vad händer om Nikola inte finns med sina väl genomarbetade verktyg för utredning av blås- och tarmdysfunktion?
- Vem kan hålla samma värdeneutralitet?
- Hur skapas en utredningsgrund med värdeneutralitet för att vård på lika villkor föreligger?
- Finns det viktiga aspekter i att alla använder samma utredningsverktyg inom området blåsa/tarm?

20-årsjubileum, Djurönaset 2019.